

Tisková zpráva

Názory české veřejnosti na sociální zabezpečení – listopad/prosinec 2021

- ⊙ Více než polovina (53 %) české veřejnosti se ztotožňuje s názorem, že stát se má postarat o sociální zabezpečení svých občanů. Naopak přibližně desetina zastává názor, že o své sociální zabezpečení se mají občané postarat sami. Necelá třetina (32 %) se nepřiklání ani k jednomu z obou názorů a jejich postoj je někde mezi nimi.
- ⊙ Téměř polovina (47 %) českých občanů souhlasí s názorem, že dávky a služby sociálního systému mají být určeny pouze potřebným a lidem v nouzi. Necelá čtvrtina je těch, kteří by některé dávky (např. porodné, přídavky na děti apod.) vyplácely bezpodmínečně bez ohledu na výši příjmu (23 %).
- ⊙ Třetina (34 %) české veřejnosti posuzuje současné sociální zabezpečení jako slabé a cítí potřebu jeho posílení. Necelá pětina (18 %) dotázaných naopak pokládá sociální zabezpečení ze strany státu v České republice za příliš štědré a cítí potřebu jej omezit.
- ⊙ Jako přiměřenou hodnotí péči státu o sociální situaci občanů více než polovina české veřejnosti (55 %), a naopak jako nedostatečnou ji vidí zhruba třetina (36 %). Jen 4 % dotázaných se domnívá, že se stát stará příliš mnoho.
- ⊙ Více než polovina české společnosti (53 %) se domnívá, že občané se o vlastní sociální situaci starají přiměřeně. Třetina (34 %) se domnívá, že se o vlastní sociální situaci starají nedostatečně, a naopak za přílišnou označuje péči občanů o jejich sociální situaci minimum respondentů (3 %).
- ⊙ V otázce, kolik lidí pobírajících sociální dávky je zároveň také zneužívá, je česká společnost rozdělena na dvě velké skupiny podobné velikosti. Názor, že většina jeho uživatelů sociální systém zneužívá, zastávají dvě pětiny obyvatel (41 %) a názor že sociální systém zneužívá menšina z nich, zastává necelá polovina (48 %) obyvatel. Krajní postoje, že sociální dávky zneužívají všichni jejich uživatelé (2 %), nebo naopak, že nikdo systém nezneužívá (2 %), zastává minimum českých občanů.
- ⊙ Ve srovnání s listopadem 2019 (doba předkovidová) nedošlo s výjimkou nárůstu odpovědí, že o sociální zabezpečení by se měl (hlavně) postarat stát (nárůst o 10 procentních bodů na úkor odpovědi „spíše stát“), a nárůstu odpovědi, že vláda se stará o sociální situaci občanů přiměřeně (o 5 procentních bodů), k žádným názorovým posunům.

Zpracoval:
Milan Tuček
Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR
Tel.: 210 310 586; e-mail: milan.tucek@soc.cas.cz



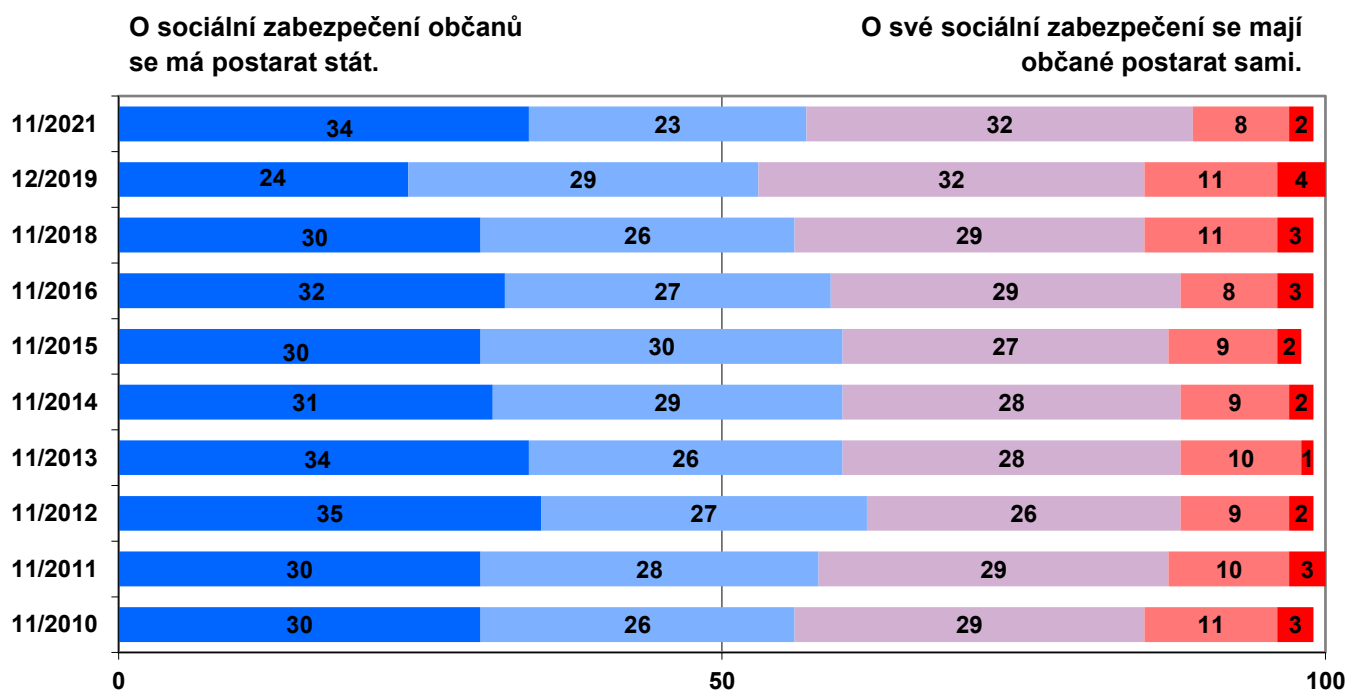
V listopadu a prosinci 2021 byly do pravidelného výzkumu CVVM Naše společnost zařazeny otázky týkající se sociální politiky. Otázky zjišťovaly názorové rozložení české veřejnosti na rozdělení odpovědnosti za sociální zabezpečení mezi občany a stát, na spravedlnost či rovnoměrnost systému sociálního zabezpečení a na míru štědrosti tohoto systému. Další otázky zjišťovaly názory na to, jakou váhu přikládá vláda péči o sociální situaci občanů, či jakou váhu ji přikládají sami občané. V neposlední řadě nás zajímal i názor na zneužívání systému sociálního zabezpečení.

Nejprve byly předloženy respondentům dvojice výroků, kde dotázaní vyjadřovali na pětibodové škále, který ze dvou protikladných výroků lépe vystihuje jejich postoj k dané problematice.

První sada výroků se týkala toho, zda se má o sociální zabezpečení občanů starat stát či občané sami. U české veřejnosti převládá názor (57 %), že odpovědnost za sociální zabezpečení občanů by měl mít stát (viz graf 1). Přibližně třetina respondentů (32 %) se nepřiklání ani k jednomu z řešení a zůstává názorově neutrální. Desetina (10 %) populace ČR je pak toho názoru, že by se o své sociální zabezpečení měli postarat sami občané.

Z hlediska časového vývoje tohoto tématu vidíme, že názor na rozložení odpovědnosti za sociální zabezpečení občanů je poměrně stabilní a dlouhodobě převládá názor, že by odpovědnost za sociální zabezpečení měla patřit státu než samotným občanům. Přesto sledujeme mírný sestupný trend, kdy se podíl těch, kteří zastávají tento názor, snižuje. V roce 2012 měl tento názor nejvyšší podíl (62 %) souhlasných odpovědí za celou dobu měření, v letech 2013, 2014, 2015 byl podíl souhlasných odpovědí stabilně na třech pětinách, v letech 2016, 2018, 2019 tento podíl mírně klesal. V aktuálním měření se však výrazně zvýšil podíl odpovědi „stát“ a to o 10 procentních bodů (na úkor odpovědi „spíše stát“, takže v celkovém příklonu ke státu byl posun jen minimální, a to ještě jen v porovnání s rokem 2019, proti kterému se celkový příklon k větší roli státu zvýšil o 4 procentní body; ve srovnání s rokem 2012 je tam stále pokles o 5 procentních bodů).

Grafy 1: Rozdělení odpovědnosti za sociální zabezpečení mezi občany a stát (%)¹



Pozn.: Údaje v procentech, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

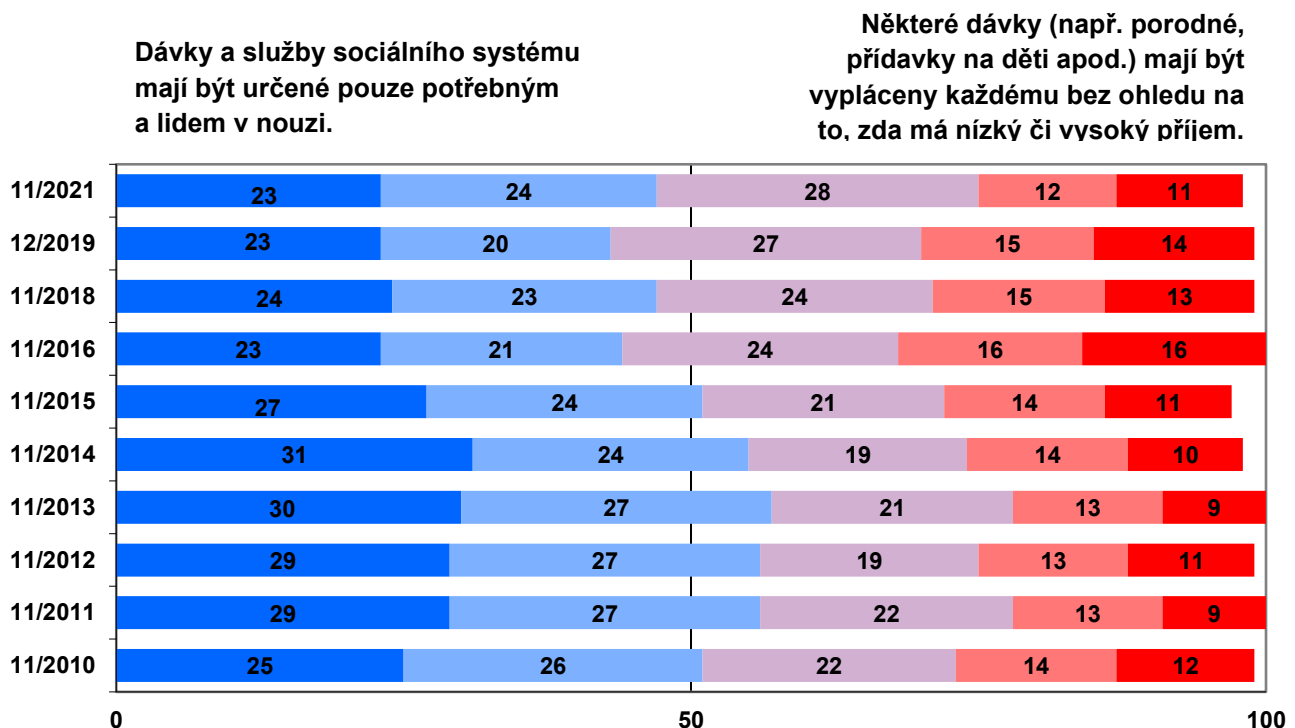
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Další dvojice výroků se zaměřila na rozdělení dávek a služeb sociálního systému (viz graf 2). Dlouhodobě sledujeme, že převažuje podíl těch, kteří se přiklání k rozdělování těchto služeb a dávek pouze potřebným a lidem v nouzi, kdy v aktuálním výzkumu, je jich téměř polovina (47 %). Naopak téměř čtvrtina (23 %) českých občanů se kloní k výroku,

¹ Znění otázky: „Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil? Číslice 1 znamená, že se zcela přikláníte k výroku vlevo, číslice 5, že se zcela přikláníte k výroku vpravo. Číslice 3 znamená, že Váš postoj je někde mezi těmito dvěma výroky.“ V grafu 1 jsou v plném znění uvedeny jednotlivé výroky.

že některé dávky (např. porodné, přídavky na děti apod.) mají být vypláceny všem bez ohledu na výši příjmu. Zbývá více než čtvrtina (28 %) se pak nepřiklání ani k jednomu z názorů a volí střední variantu odpovědi. Z delší časové perspektivy, a to především když srovnáme roky 2011 až 2015 oproti rokům 2016 až 2021, sledujeme pokles názoru, že dávky a služby sociálního systému mají být určeny pouze potřebným a lidem v nouzi. Zatímco v letech 2011 až 2015 se tento podíl pohyboval kolem úrovně 55 % respondentů, od roku 2016 se pohybuje na úrovni zhruba 45 %. Podíl českých občanů, kteří uvádějí, že některé dávky mají být vypláceny všem bez ohledu na příjem, byl nejnižší v roce 2013 (22 %) a v uplynulých letech 2016 až 2019 se zvýšil na hodnotu přibližně kolem tří desetín. V aktuálním měření se vrátil na úroveň zmíněného roku 2013. Podíl těch, kdo v uplynulých čtyřech měřeních v letech 2016 až 2021 volili střední hodnotu odpovědi se pak zvýšil oproti hodnotám z let 2010 až 2015.

Grafy 2: Dávky a služby sociálního systému všem, nebo jen potřebným a lidem v nouzi (%)²



Pozn.: Údaje v procentech, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

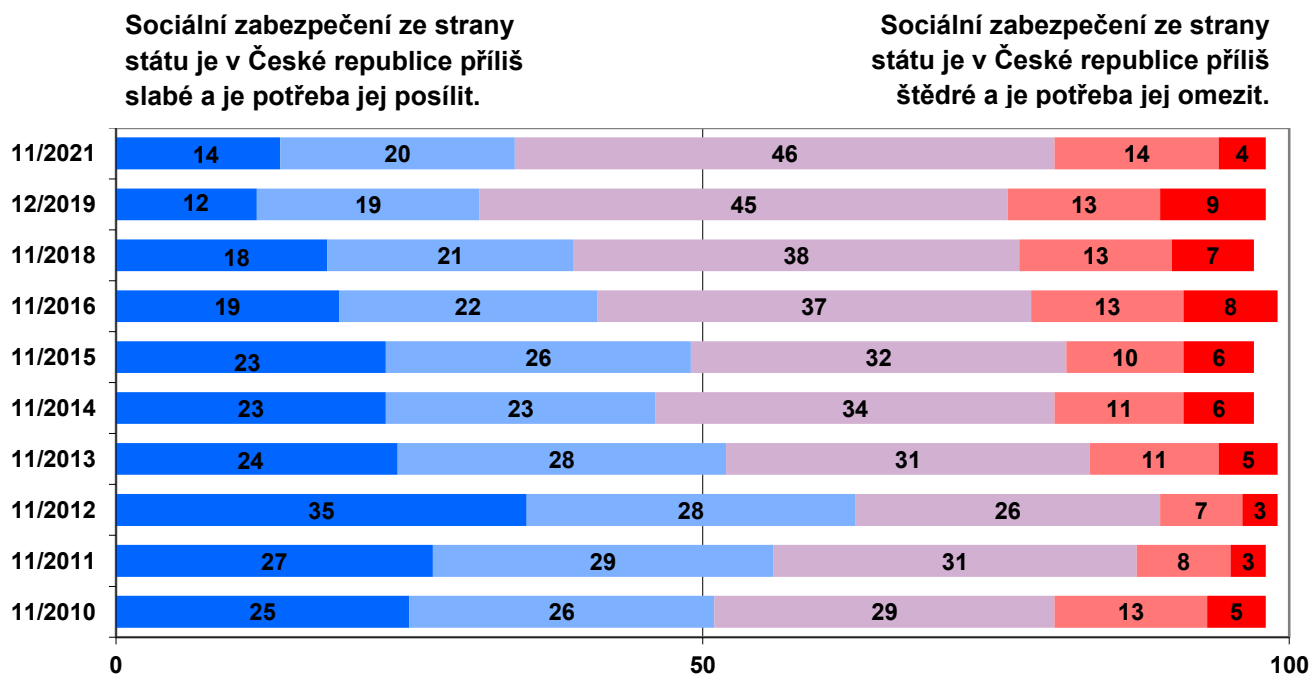
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Poslední z dvojice protikladných výroků se týkala hodnocení rozsahu a míry sociálního zabezpečení ze strany státu (viz graf 3). Třetina (34 %) respondentů posuzuje současné sociální zabezpečení jako slabé a cítí potřebu jeho posílení. Naopak téměř pětina (18 %) dotázaných hodnotí sociální zabezpečení jako spíše či příliš štědré a uvítala by jeho omezení. Největší podíl (46 %) českých občanů pak uvedl střední variantu mezi těmito výroky a pravděpodobně tak hodnotí míru sociálního zabezpečení ze strany státu jako přiměřenou. Časový trend je v případě tohoto výroku nejvýraznější ze všech tří protikladných výroků, kdy od roku 2012 setrvale klesá podíl těch, co považují sociální zabezpečení za slabé a ztotožňují se s potřebou ho posílit (pokles o 29 procentních bodů). Zároveň se setrvale zvyšuje podíl občanů, kteří uvedli střední variantu odpovědi mezi potřebou posílit nebo oslabit sociální zabezpečení v ČR. Vzestupný trend do roku 2019 od roku 2012 jsme mohli pozorovat u názoru, že sociální zabezpečení v ČR je

² Znění otázky: „Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil? Číslice 1 znamená, že se zcela přikláníte k výroku vlevo, číslice 5, že se zcela přikláníte k výroku vpravo. Číslice 3 znamená, že Váš postoj je někde mezi těmito dvěma výroky.“ V grafu 2 jsou v plném znění uvedeny jednotlivé výroky.

štedré a je potřeba jej omezit (mezi lety 2012 a 2019 narůst o 12 procentních bodů). Poslední zjišťování tento trend otočilo, oproti roku 2019 došlo k poklesu o 4 procentní body.

Grafy 3: Sociální zabezpečení se má posílit, nebo omezit (%)³



Pozn.: Údaje v procentech, dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Názory na sociální zabezpečení jsou významně ovlivněny životní úrovní domácnosti a levo-pravou politickou orientací. Je to zřetelné především u první dvojice výroků. V číslech je to nejnázorněji vidět u krajní odpovědi „má se postarat stát“, kdy, respondenti se špatnou životní úrovní uvedli tuto odpověď v 57 %, kdežto ti s dobrou životní úrovní ve 30 %. Podobný rozdíl je i mezi lidmi hlásícími se k levici (58% z nich) a k pravici (30% z nich). U dalších dvojic výroků rozdíl spojené s politickou orientací i životní úrovní jsou nižší v řádu deseti procentních bodů. Ze sociodemografik mají jen v případě první dvojice výroků výraznější vliv věk a dosažené vzdělání: nejstarší generace klade větší důraz na roli státu, lidé s vysokoškolským vzděláním naopak roli státu umenšují.

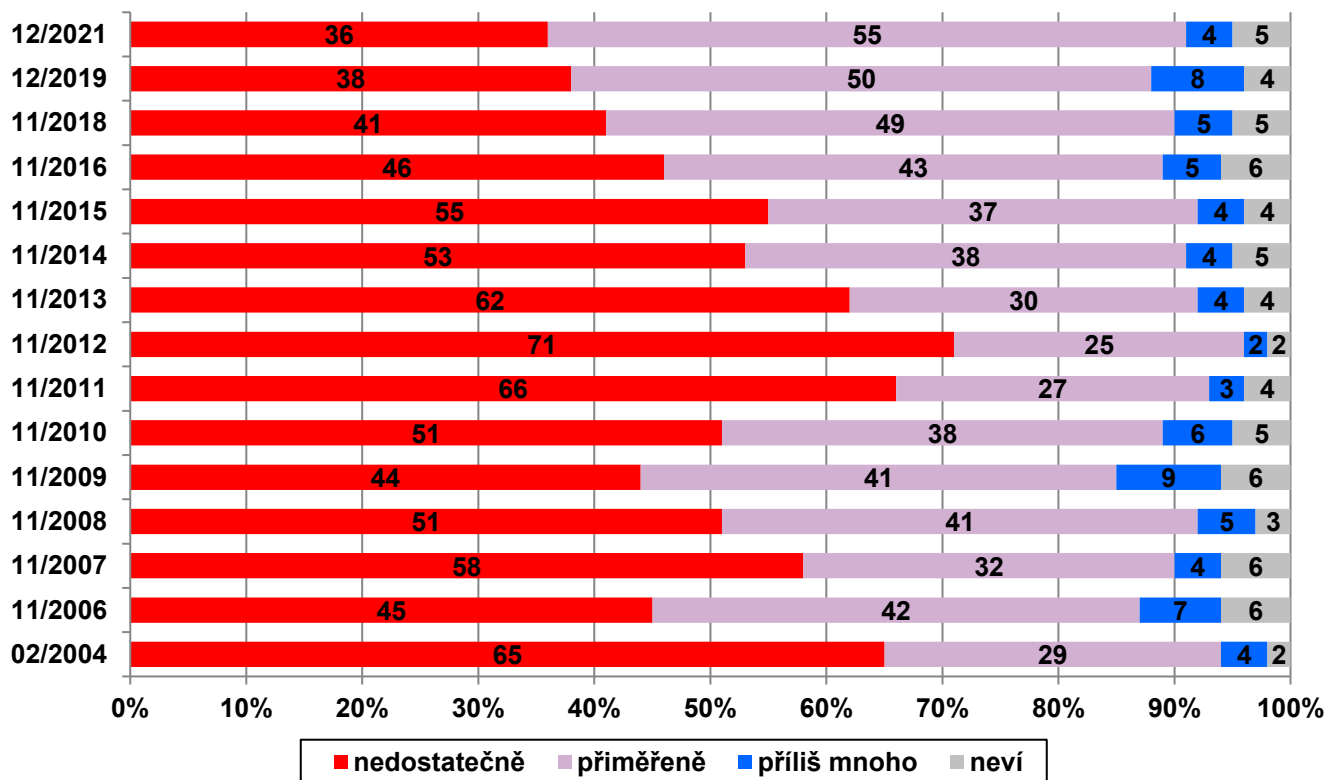
V další otázce o sociální politice ČR hodnotili respondenti to, jak se vláda stará o sociální situaci občanů. V grafu 4 vidíme, že pouze 4 % dotázaných si myslí, že se vláda stará příliš mnoho. Jako přiměřenou hodnotí péči státu o sociální situaci občanů více než polovina (55 %) české veřejnosti, a naopak jako nedostatečnou ji vidí přibližně třetina (36 %) dotázaných.

Z časového srovnání vidíme, že v předešlých obdobích – v letech 2004 až 2016 – byl vždy vyšší podíl dotázaných, kteří péči vlády o sociální situaci občanů hodnotili jako nedostatečnou, oproti těm, co starost vlády hodnotili jako přiměřenou. Poprvé v historii měření tohoto postoje se tento poměr obrátil v roce 2018, kdy polovina české veřejnosti (49 %) považovala starost státu za přiměřenou a zhruba dvě pětiny (41 %) za nedostatečnou. Rekordně nejvyšší nespokojenost byla v roce 2012, kdy sedm desetin (71 %) hodnotilo starost vlády o sociální situaci jako nedostatečnou, přičemž od toho roku tento podíl kontinuálně klesá, když pokles do roku 2021 činil 35 procentních bodů. V návaznosti na to v současném názorovém rozložení stoupl podíl občanů považujících péči o tuto oblast za

³ Znění otázky: „Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil? Číslice 1 znamená, že se zcela přikláníte k výroku vlevo, číslice 5, že se zcela přikláníte k výroku vpravo. Číslice 3 znamená, že Váš postoj je někde mezi těmito dvěma výroky.“ V grafu 3 jsou v plném znění uvedeny jednotlivé výroky.

přiměřenou (oproti roku 2012 o 30 procentních bodů), přičemž podíl z letošního šetření (55 %) je zřetelně nejvyšší za celou dobu sledování.

Graf 4: Jak se vláda stará o sociální situaci občanů (v %)⁴



Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

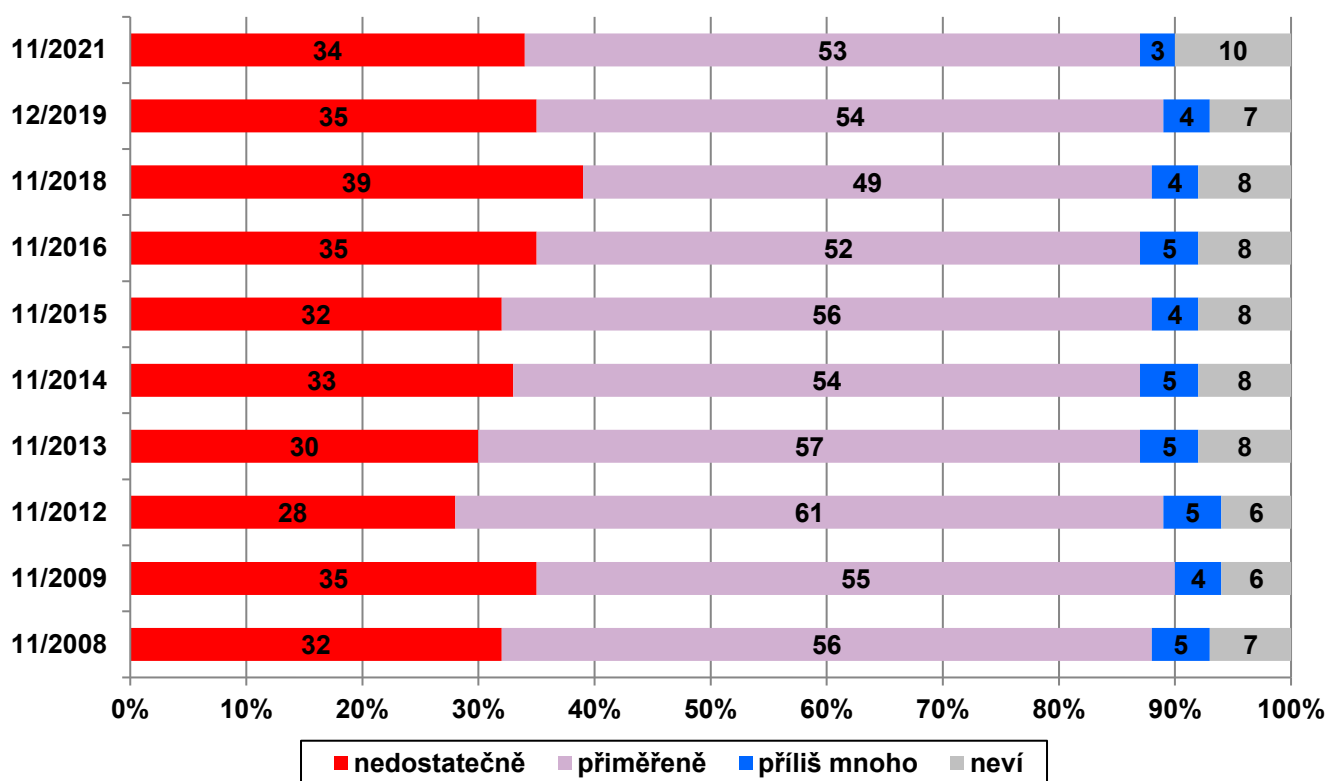
Na rozdíl od předchozích otázek větší vliv na rozložení odpovědí má jen deklarovaná životní úroveň domácnosti. Konkrétně odpověď „nedostatečně“ uváděli lidé s dobrou životní úrovní v 31 %, lidé se špatnou životní úrovní v 54 %.

Následující otázka zjišťovala obdobným způsobem, do jaké míry se o vlastní sociální situaci starají občané (viz graf 5). Více než polovina respondentů (53 %) považuje míru odpovědnosti občanů za jejich vlastní sociální zabezpečení za přiměřenou. Jako nedostatečnou ji pak označuje přibližně jedna třetina (34 %) české veřejnosti. Za přílišnou označuje péči občanů o jejich sociální situaci minimum respondentů (4 %). Ne zcela zanedbatelný podíl (10 %) respondentů se neuměl v této situaci rozhodnout a zvolil odpověď „nevím“. Z hlediska časového vývoje, vyjma roků 2018 a 2012, je rozložení podílu odpovědí poměrně stabilní a podíl odpovědí, podle kterých se občané starají o vlastní sociální situaci přiměřeně, je nadpoloviční a podíl odpovědí „nedostatečně“ je přibližně třetinový.

Statisticky významně více jako nedostatečnou hodnotí starost občanů o jejich sociální zabezpečení lidé s vysokoškolským vzděláním oproti ostatním vzdělanostním skupinám, stejně tak lidé řadící se na pravolevé škále politické orientace k levíci.

⁴ Znění otázky: „Domníváte se, že se vláda stará o sociální situaci občanů příliš mnoho, přiměřeně, nedostatečně?“

Graf 5: Jak se občané starají o vlastní sociální situaci (v %)⁵



Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

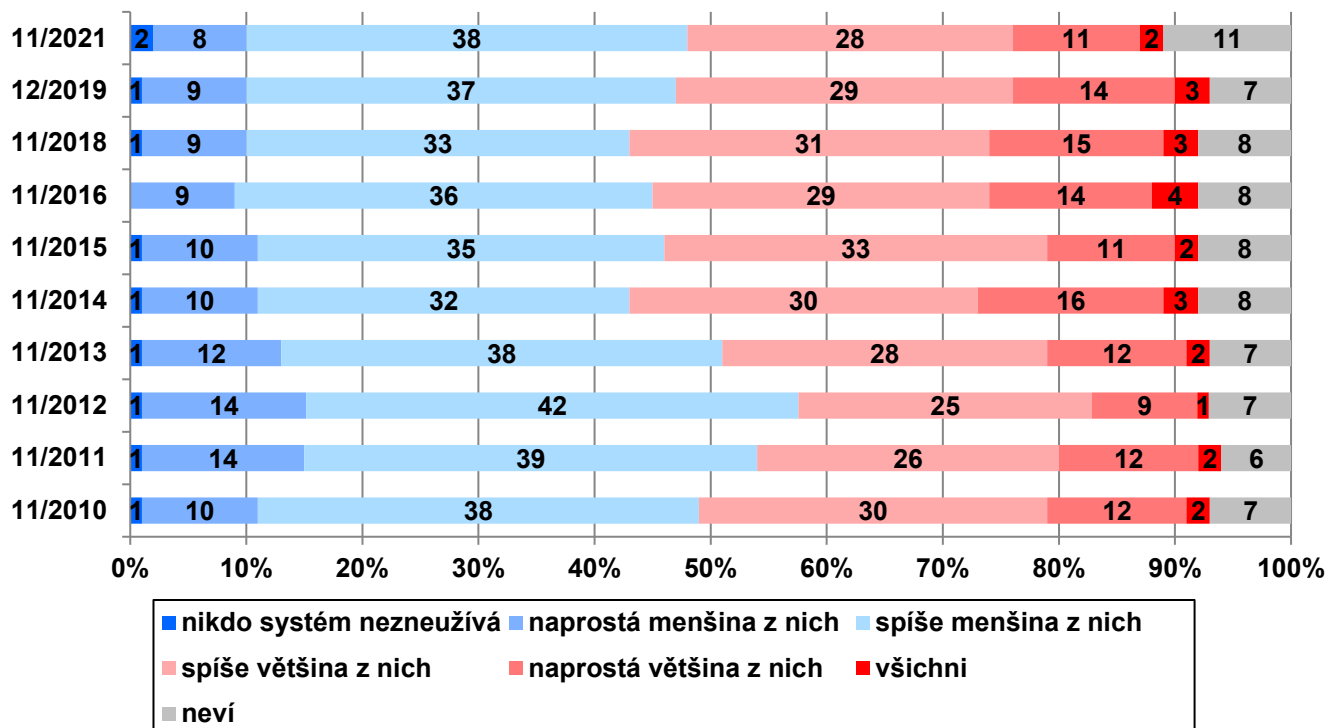
Poslední otázka se zaměřovala na zneužívání systému sociálních dávek (viz graf 6). Obecně lze říct, že česká společnost je v tomto případě rozdělena na dvě části s dost podobným podílem zastoupení. V aktuálním šetření mírně převážil podíl těch, kteří se domnívají, že z lidí pobírajících sociální dávky zneužívá sociální systém jen menšina (48 %), nad těmi, kteří zastávají názor, že takových lidí je spíše většina (41 %). Konkrétní čísla zobrazená v grafu 6 ukazují, že pouze naprosté minimum dotázaných (2 %) si myslí, že systém sociálního zabezpečení zneužívají všichni zapojení lidé. Desetina české společnosti (11 %) má pocit, že tento systém zneužívá naprostá většina a téměř tři desetiny (28 %) občanů si myslí, že spíše většina lidí zapojených do tohoto systému a pobírajících dávky jej zneužívá. Téměř dvě pětiny dotázaných (38 %) považují podíl lidí zneužívajících systém sociálních dávek spíše za menšinu a 8 % za naprostou menšinu. Pouhá dvě procenta obyvatel se domnívají, že systém sociálního zabezpečení nikdo nezneužívá. Ne zcela zanedbatelný podíl (11 %) respondentů se neuměl v této situaci rozhodnout a zvolil odpověď „nevím“.

Výsledky aktuálního šetření se statisticky významně neodlišují od výsledků z přechodného výzkumu z listopadu 2019. Pokud se podíváme na celkový vývoj od listopadu 2010, kdy téma začalo být ve výzkumu CVVM takto mapováno a dotazováno, vidíme, že nejvíce optimistický pohled na podíl lidí zneužívajících dávky ze sociálního systému byl v listopadu 2012, kdy převládal názor, že zneužívání dávek je případem spíše menšiny (56 %) než většiny (34 %) lidí, kteří pobírají tyto dávky.

Analýza vlivů sociodemografických charakteristik, deklarované životní úrovně, politické orientace a podobně neprokázala nějaké významnější názorové odchylky.

⁵ Znění otázky: „Domníváte se, že občané se o vlastní sociální situaci starají příliš mnoho, přiměřeně, nedostatečně?“

Graf 6: Kolik lidí pobírajících dávky je zneužívá (v %)⁶



Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

⁶ Znění otázky: „Pokud vezmete systém sociálních dávek a služeb v České republice jako celek, kolik lidí pobírajících tyto dávky a služby jej podle Vás zneužívá?“

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v21-11</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>13.11. – 27.12. 2021</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Vážení dat:</i>	<i>Pohlaví, věk, vzdělání, kraj velikost místa bydliště, ekonomické postavení a užívání internetu, věk x vzdělání, pohlaví x kraj, věk x kraj, vzdělání x kraj a velikost místa bydliště x kraj</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr a vážení dat:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>874</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>105</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>ES.23, ES.1, ES.22, ES.21a</i>
<i>Kód tiskové zprávy:</i>	<i>es220207</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>7. února 2022</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Milan Tuček</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinelý.

„Aktivita byla podpořena Strategii Akademie věd AV21 v rámci výzkumného programu "Globální konflikty a lokální souvislosti: kulturní a společenské výzvy". |
